
SIMON SIMONVIĆ

VRAŃSKI GLASNIK

O problemima vezanim za jedan časopis, u smislu njegove uloge i njegovog značaja u našem društvu, bilo je dosta reči, različitih po svojoj vrednosnoj usmerenosti. Pristupi u posmatranju uloge jednog časopisa svakako su različiti, od onih koji polaze sa stanovišta „knjige”, preko sumnji u pogledu „moći”, tj. uticaja jednog časopisa (usled usmerenosti na jednu problematiku, zatim zbog malog tiraža, mada ni knjige koje se objavljuju u našoj zemlji nemaju naročito veliki tiraž), pa do savremenijih prigovora, koji, pre svega, imaju na umu sve prisutniju i sve veću ulogu sredstava masovnih komunikacija. Ali, naporedo sa tim razgovorima, i ne „čekajući” da se razna otvorena pitanja reše, časopisi su „nicali” sve više, u početku u većim gradovima (uglavnom administrativnim centrima), da bi vremenom dobijali „pravo građanstva” u mnogim manjim mestima u našoj zemlji. Ovde naravno mislimo i na časopise pokrenute sa ciljem da razvijaju osobenosti raznih nacionalnih kultura, u skladu sa opštim razvojem jugoslovenskog društva. Sigurno je da danas u našoj zemlji postoji veliki broj časopisa, sa приметnim izgledima da se taj broj i dalje povećava. Doduše, vidno je da neki časopisi još nisu dovoljno poznati našoj široj kulturnoj javnosti, mada su se mnogi od novopokrenutih časopisa već prilično afirmisali i stekli svoje čitaoce.

Jedan od relativno „mladih” (po godinama izlaženja, po dosad objavljenim brojevima, po mestu u kome se pojavio) časopisa jeste i „Vranjski glasnik.” Pokrenut je 1965. godine, kao jednogodišnji časopis, i dosad su se pojavila njegova četiri broja. Izdavač „Vranjskog glasnika” je Narodni muzej u Vranju; ovaj je časopis ujedno i jedini časopis koji izlazi u ovom gradu.

Međutim, po svom obimu i raznovrsnosti tematike koju obrađuje, „Vranjski glasnik” ima dobrim delom i odlike jednog zbornika, sa Vranjem kao središnom „tačkom”, koja objedinjuje radove iz raznih oblasti. Tako u ovom časopisu srećemo priloge iz arheologije (istraživanja neolitskih kultura južnomoravskog basena), iz istorije (sa

radovima o srednjovekovnoj istoriji, o uticaju oktobarske revolucije u južnoj Srbiji, o narodno-oslobodilačkom ratu u ovim krajevima, pa do priloga o formiranju prvih organa vlasti na oslobođenoj teritoriji). Tu su, zatim, i prilozi o narodnoj arhitekturi u Vranju, o kretanju stanovništva, o razvoju sela, o bitnim aspektima društvenog razvitka Vranja i okoline, grada o razvoju školstva i zdravstvenih ustanova, prilozi o specifičnim odlikama folkloru i vranjske muzike, kao i prikazi raznih knjiga. Posebno su zanimljivi prilozi, u svim brojevima „Vranjskog glasnika”, o jeziku kojim se govori u Vranju i okolini. Vranjska zona spada u red najarhaičnijih štokavskih zona, koju su proučavali mnogi naši istaknuti naučnici, kao što su A. Belić, M. Pavlović, M. Stevanović, D. Barjaktarević i dr. Tako se ova govorna zona, sa svojim bogatstvom, svojom melodijom, nekim svojim posebnim odlikama, posle dela Bore Stankovića, nametala naučnicima izazivajući sve veće njihovo interesovanje. Normalno je što se jedan časopis iz Vranja bavi ovom problematikom, mada u njemu ne nalazimo sistematsko praćenje i razmatranje problema vezanih za vranjsku govornu zonu.

Sem toga, posebnu vrednost imaju dva rada M. Zlatanovića, nastavnika iz Vranja, o narodnoj poeziji koja se peva u Vranju i okolini, takođe naširoko poznatoj posle nekih dela, u prvom redu „Koštane” Bore Stankovića. Tako se u prvom radu M. Zlatanovića govori o odnosu između Turaka i hrišćana u pesmama koje se pevaju u vranjskom kraju, uz bogate primere iz poznatih i manje poznatih pesama o životu srpskog naroda pod Turcima, naročito o životu lepih hrišćanskih žena, o njihovim otimanjima, silovanjima, ubijanjima od strane Turaka. U svom drugom prilogu M. Zlatanović, inače sastavljač četiri objavljene zbirke vranjskih narodnih pesama, govori o pesmama sa baladičnom sadržinom. Tu saznajemo o pesmama koje opevaju ropstvo pod Turcima, narodnu tragediju (pesme ispevane u obliku sna i njegovog tumačenja, sa bogatim slikama o životu hrišćanskog sveta; pesme, ma koliko u svojoj suštini lirске, ispunjene epskim kazivanjima), posebno sudbinu mladih, zatim stalno prisutnu temu o odnosu između majke i sina jedinca i sl.

Prvi broj „Vranjskog glasnika”, u stvari prva knjiga, objavljen je 1965. godine. Između ostalih u ovom broju srećemo i ove priloge: dr M. Garašanin: „Iz arheologije vranjske oblasti”, Đorđe Sp. Radojičić: „Feudalna porodica Bagaš iz Vranja (XIV i početkom XV veka)”, Skender Riza: „Dumenov ustanak iz 1572. godine protiv turske uprave na području Vranja”, dr Danilo Barjaktarević: „Fonetske i mo-

rfološke osobine vranjskoga govora", Miodrag Mitrović: „Radnički pokret u Vranju prvih decenija XX veka”, T. P. Vukanović: „Srednjovekovna župa Vranje”, Vladimir Stevanović: „Formiranje i razvoj narodne vlasti u vranjskom kraju”, Andrija Gojković: „Narodni muzički instrumenti u delima Bore Stankovića”, zštim su tu prikazi raznih knjiga, uglavnom o Vranju.

Drugi broj je objavljen 1966. godine i sadži značajne priloge — dr Milivoj Pavlović: „Tragovi totemizma u govoru južne Srbije”, Miodrag Mitrović: „Borbena istorija VI južnomoravske (VIII srpske) brigade”, M. Jovanović: „Arheološka istraživanja u 1965. godini”, Mirko Barjaktarević: „O najnovijem kretanju stanovništva u Srbiji”, dr Skender Rizaj: „Ubiranje džizje od hrišćanskog stanovništva u vilajetima Vranja i Preševa krajem XV stoleća” i dr.

Treća knjiga (objavljena 1967. godine) donosi i izvesne tehničke novine, u tom smislu što je likovno bogatije opremljena, samo štampanje je daleko bolje od prethodna dva broja. Ovde nam se čine značajnijim ovi prilozi — arh. Krun Tomovski: „Saborna crkva sv. Trojice u Vranju”, dr Skender Rizaj: „Hajdučija na području Vranja i Novog Brda 1572. godine”, Radoš Trebješanin: „Grada za istoriju vranjskog školstva iz 1878. godine”, dr Josif Trajković: „Odjeci oktobarske revolucije u južnoj Srbiji”, Momčilo Zlatanović: „Odnos između Turaka i hrišćanki u pesmama koje se pevaju u Vranju i okolini”, T. P. Vukanović: „Vladimir Ilić Lenjin u folkloru naših naroda”, objavljen je pregled arheoloških istraživanja itd.

Četvrta knjiga „Vranjskog glasnika” pojavila se 1968. godine. U njoj nalazimo ove zanimljive radove — T. P. Vukanović: „Proizvodne snage Srbije u doba prvog srpskog ustanka 1804—1813. godine”, Danilo Barjaktarević: „Jezik sv. Save prema staroslovenskom jeziku”, Miodrag Mitrović: „Dva priloga iz istorije prvog srpskog ustanka”, Vera Cenić: „Personifikacija starih Vranjanaca u delima Bore Stankovića”, M. Zlatanović: „Pesme sa baladičnom sadržinom koje se pevaju u vranjskom kraju”, dr Olga Zirojević: „Sumarni pregled vranjskog kadiluka 1530/31. godine”. I u ovom broju prikazane su neke od knjiga koje se pretežno odnose na grad Vranje.

Iz ovog kratkog pregleda „Vranjskog glasnika” može se zapaziti da se kao saradnici ovog časopisa javljaju neki naši poznatiji naučnici, kao i niz kulturnih i društvenih stvaralaca iz samog Vranja. Sem toga, a to je još jedna odlika ovog časopisa, приметно je prisustvo „istorijskog”, u smislu bavljenja i istraživanja „pro-

šlog", što se u neku ruku i može razumeti, s obzirom na prethodnu napomenu da „Vranjski glasnik" ima u sebi elemente zbornika. Međutim, u samom Vranju postoji potreba za časopisom čiji bi predmet interesovanja bio širi (bar za stanovišta proučavanja kulture u ovoj oblasti) i „savremeniji". Postoji nekoliko „tema" koje u dosadašnjim brojevima nisu obuhvaćene, kao recimo razvoj novinarstva, pozorišta, izdavačke delatnosti (u svom začetku) i sl. S druge strane, problem stvaralaštva mladih svakako zaslužuje znatnu pažnju. No, sve bi ovo uticalo na izvesno menjanje profila ovog zbornika, ali bi ga zato učinilo još pristupačnijim i zanimljivijim.

